HOF VAN JUSTITIE
VAN DE EUROPESE UNIE

DIRECTIE ONDERZOEK
EN DOCUMENTATIE

Themafiche

TOEPASSINGSGEBIED VAN HET HANDVEST VAN DE GRONDRECHTEN VAN DE EUROPESE UNIE

Het toepassingsgebied van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie is omschreven in artikel 51 daarvan, dat luidt:

„1. De bepalingen van [het] Handvest zijn gericht tot de instellingen, organen en instanties van de Unie met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel, alsmede, uitsluitend wanneer zij het recht van de Unie ten uitvoer brengen, tot de lidstaten. Derhalve eerbiedigen zij de rechten, leven zij de beginselen na en bevorderen zij de toepassing ervan overeenkomstig hun respectieve bevoegdheden en met inachtneming van de grenzen van de bevoegdheden zoals deze in de Verdragen aan de Unie zijn toegedeeld.

2. [Het] Handvest breidt het toepassingsgebied van het recht van de Unie niet verder uit dan de bevoegdheden van de Unie reiken, schept geen nieuwe bevoegdheden of taken voor de Unie, noch wijzigt het de in de Verdragen omschreven bevoegdheden en taken."

Wat de handelingen van Unierecht betreft, heeft het Hof in zijn rechtspraak over de geldigheid van bepaalde handelingen van afgeleid recht[1] toezicht uitgeoefend aan de hand van de grondrechten, en heeft het verduidelijkt dat handelingen zoals Unierechtelijke richtlijnen noodzakelijkerwijs moeten worden uitgelegd op basis van de grondrechten[2].

Wat de lidstaten betreft, heeft het Hof zich in het kader van talrijke verzoeken om een prejudiciële beslissing uitgesproken over het begrip „het recht van de Unie ten uitvoer brengen", waarbij het met name een reeks criteria heeft opgesomd die in aanmerking kunnen worden genomen om te bepalen of een nationale regeling onder dit begrip valt.

1 Zie met name het arrest van het Hof van 8 april 2014 in de zaak Digital Rights Ireland en Seitlinger e.a. (C-293/12, EU:C:2014:238, punt 69).
2 Zie met name het arrest van het Hof van 13 mei 2014 in de zaak Google Spain en Google (C-131/12, EU:C:2014:317, punten 68 e.v.).

I. Toepassing van het Handvest op de instellingen, organen en instanties van de Unie

Arrest van 20 september 2016 (Grote kamer), Ledra Advertising/Commissie en ECB (C-8/15 P–C-10/15 P, EU:C:2016:701)

De Republiek Cyprus, die de euro als munt heeft, had het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM)[3] om financiële bijstand verzocht nadat bepaalde in deze lidstaat gevestigde banken begin 2012 in moeilijkheden waren geraakt. Deze bijstand moest worden verleend in het kader van een macro-economisch aanpassingsprogramma dat moest worden geconcretiseerd in een memorandum van overeenstemming, dat met name door de Commissie namens het EMS werd onderhandeld. De Republiek Cyprus en het ESM hebben dit memorandum op 26 april 2013 ondertekend. Verzoekers in het hoofdgeding, die deposito's bezaten bij bepaalde in Cyprus gevestigde banken, hebben vervolgens bij het Gerecht beroepen ingesteld tot nietigverklaring van bepaalde punten van dit memorandum en tot vergoeding van de schade die zij stelden te hebben geleden. Volgens hen vloeide die schade zowel voort uit de opname van de litigieuze punten in het memorandum van overeenstemming als uit de niet-nakoming door de Commissie van haar verplichting erop toe te zien dat het memorandum verenigbaar is met het Unierecht en met name met artikel 17, lid 1 (recht op eigendom), van het Handvest. Aangezien het Gerecht heeft geoordeeld dat verzoekers' beroepen gedeeltelijk niet-ontvankelijk en gedeeltelijk ongegrond waren, hebben verzoekers vervolgens een hogere voorziening ingesteld bij het Hof.

Met betrekking tot de vraag of het Handvest in casu van toepassing was, heeft het Hof beklemtoond dat de lidstaten in het kader van het ESM-Verdrag weliswaar niet het Unierecht ten uitvoer brengen, zodat het Handvest in dat kader niet op de lidstaten van toepassing is, maar dat de instellingen van de Unie dit Handvest moeten naleven, ook wanneer zij buiten het rechtskader van de Unie optreden.

Het Hof voegde hieraan toe dat de Commissie, wanneer het een memorandum van overeenstemming als dat van 26 april 2013 afsluit, ervoor moet zorgen dat dit memorandum in overeenstemming is met de door het Handvest gewaarborgde grondrechten, en dit zowel krachtens artikel 17, lid 1, VEU, dat haar de algemene opdracht verleent om toe te zien op de toepassing van het Unierecht, als krachtens artikel 13, leden 3 en 4, van het ESM-verdrag, dat haar opdraagt om toe te zien op de verenigbaarheid met het Unierecht van de door het ESM gesloten memoranda van overeenstemming. Bijgevolg is het Hof in casu tot de slotsom gekomen dat het, wat betreft de beroepen tot schadevergoeding, diende te onderzoeken of de Commissie in het kader van de afsluiting van het memorandum van overeenstemming van 26 april 2013 had bijgedragen tot een voldoende gekwalificeerde schending van verzoekers' recht op eigendom in de zin van artikel 17, lid 1, van het Handvest (punten 67, 68)[4].

3 Het Verdrag tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme tussen het Koninkrijk België, de Bondsrepubliek Duitsland, de Republiek Estland, Ierland, de Helleense Republiek, het Koninkrijk Spanje, de Franse Republiek, de Italiaanse Republiek, de Republiek Cyprus, het Groothertogdom Luxemburg, Malta, het Koninkrijk der Nederlanden, de Republiek Oostenrijk, de Portugese Republiek, de Republiek Slovenië, de Slowaakse Republiek en de Republiek Finland, is op 2 februari 2012 ondertekend te Brussel (België). Dit verdrag is op 27 september 2012 in werking getreden.

4 Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2016, blz. 70.

II. Toepassing van het Handvest op de lidstaten: het begrip „het recht van de Unie ten uitvoer brengen”

1. Toepasselijke beginselen

Arrest van 26 februari 2013 (Grote kamer), Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105)

Het hoofdgeding betrof een geschil tussen Åklagaren (Zweeds openbaar ministerie) en Hans Åkerberg Fransson over een vervolging die tegen Åkerberg Fransson was ingesteld wegens ernstige belastingfraude. Åkerberg Fransson werd immers ervan beschuldigd dat hij in zijn belastingaangiften voor de belastingjaren 2004 en 2005 onjuiste inlichtingen had verstrekt, waardoor de schatkist ontvangsten in de vorm van inkomstenbelasting en belasting over de toegevoegde waarde (btw) was misgelopen. Hij werd tevens ervan beschuldigd de werkgeversbijdragen voor de referentietijdvakken van oktober 2004 en oktober 2005 niet te hebben aangegeven, waardoor de instellingen van sociale zekerheid ontvangsten waren misgelopen.

De belastingadministratie legde voor de twee belastingjaren in kwestie verschillende sancties op aan Åkerberg Fransson, namelijk boeten uit hoofde van de belasting over zijn bedrijfsinkomsten, de btw en de werkgeversbijdrage. Over die bedragen was rente verschuldigd, en tegen die boeten was geen beroep ingesteld bij de bestuursrechter. De beslissing waarbij de sancties werden opgelegd, was gebaseerd op dezelfde feiten – te weten het verstrekken van onjuiste inlichtingen – als die waarop het openbaar ministerie de strafzaak in het hoofdgeding baseerde.

Voor de verwijzende rechter is bijgevolg de vraag gerezen of de vordering tegen Åkerberg Fransson moest worden afgewezen op grond dat hij in het kader van een andere procedure voor dezelfde feiten reeds was bestraft, hetgeen in strijd kon zijn met het verbod van dubbele bestraffing dat is neergelegd in artikel 4 van Protocol nr. 7 bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en in artikel 50 van het Handvest. De verwijzende rechter heeft aan het Hof dus met name gevraagd of het in artikel 50 van het Handvest neergelegde ne-bis-in-idembeginsel eraan in de weg staat dat strafvervolging wegens belastingfraude wordt ingesteld tegen een verdachte aan wie voor dezelfde feiten, te weten het verstrekken van onjuiste inlichtingen, reeds een belastingboete is opgelegd.

Het Hof heeft bij het onderzoek van de vraag of het bevoegd was om te beginnen eraan herinnerd dat het toepassingsgebied van het Handvest, wat het optreden van de lidstaten betreft, is omschreven in artikel 51, lid 1, daarvan, op grond waarvan de bepalingen van het Handvest tot de lidstaten zijn gericht uitsluitend wanneer deze het recht van de Unie ten uitvoer brengen. In dit verband heeft het Hof opgemerkt dat de in de rechtsorde van de Unie gewaarborgde grondrechten toepassing kunnen vinden in alle situaties die door het Unierecht worden beheerst, maar niet daarbuiten. Het Hof heeft beklemtoond dat het een nationale regeling die niet binnen het kader van het Unierecht valt bijgevolg niet aan het Handvest kan toetsen. Wanneer een nationale regeling daarentegen binnen het toepassingsgebied van het Unierecht valt, moet het Hof, ingeval het om een prejudiciële beslissing wordt verzocht, alle uitleggingsgegevens verschaffen die de nationale rechter nodig heeft om te kunnen beoordelen of deze regeling verenigbaar is met de grondrechten waarvan het de eerbiediging verzekert (punten 17-23)[5].

5 Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2013, blz. 16.

Het Hof heeft in casu opgemerkt dat de belastingboeten en de strafvervolging waarvan Åkerberg Fransson het voorwerp is of is geweest, gedeeltelijk verband houden met het feit dat hij zijn aangifteverplichtingen op btw-gebied niet is nagekomen. Het heeft geoordeeld dat uit de artikelen 2, 250, lid 1, en 273 van richtlijn 2006/112/EG en uit artikel 4, lid 3, VEU voortvloeit dat elke lidstaat alle wettelijke en bestuursrechtelijke maatregelen dient te treffen om te waarborgen dat de btw op zijn grondgebied volledig wordt geïnd en om fraude te bestrijden. Voorts heeft het Hof vastgesteld dat de lidstaten volgens artikel 325 VWEU onwettige activiteiten waardoor de financiële belangen van de Unie worden geschaad, moeten bestrijden met maatregelen die afschrikkend werken en doeltreffend zijn, en heeft het dienaangaande erop gewezen dat de eigen middelen van de Unie volgens artikel 2, lid 1, van besluit 2007/436/EG met name de ontvangsten omvatten uit de toepassing van een uniform percentage op de btw-grondslag die op uniforme wijze is vastgesteld volgens voorschriften van de Unie. Op die grond heeft het Hof geoordeeld dat met belastingboeten en strafvervolging wegens belastingfraude, zoals die waarvan Åkerberg Fransson het voorwerp is of is geweest wegens verstrekking van onjuiste inlichtingen op btw-gebied, uitvoering wordt gegeven aan de artikelen 2, 250, lid 1, en 273 van richtlijn 2006/112/EG alsook artikel 325 VWEU, en dus aan het recht van de Unie in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest. Het Hof oordeelde bijgevolg dat het bevoegd is om de gestelde vragen te beantwoorden en om alle uitleggingsgegevens te verschaffen die de verwijzende rechter nodig heeft om te kunnen beoordelen of de nationale regeling verenigbaar is met het in artikel 50 van het Handvest neergelegde ne-bis-in-idembeginsel (punten 24-27, 31).

Arrest van 10 juli 2014, Julian Hernández e.a. (C-198/13, EU:C:2014:2055)

Het verzoek om een prejudiciële beslissing was ingediend in het kader van een geding tussen enerzijds zeven werknemers en anderzijds hun werkgevers – die in een situatie van insolventie verkeerden – en de Spaanse Staat, over de betaling van het loon dat verschuldigd was aan deze werknemers nadat hun ontslag door de nationale rechter nietig was verklaard.

Overeenkomstig de Spaanse regeling die in casu van toepassing was, kan de werkgever de Spaanse Staat om betaling verzoeken van het loon dat tijdens de procedure waarin een ontslag wordt aangevochten, verschuldigd is geworden na de zestigste werkdag volgende op het instellen van het beroep. Wanneer de werkgever dit loon niet heeft uitbetaald en in staat van voorlopige insolventie verkeert, kan de betrokken werknemer de betaling daarvan door wettelijke subrogatie rechtstreeks van de Staat vorderen.

De verwijzende rechter wenste aldus te vernemen of deze regeling binnen de werkingssfeer van richtlijn 2008/94/EG[6] viel en of artikel 20 (gelijkheid voor de wet) van het Handvest zich tegen deze regeling verzette aangezien zij alleen geldt voor onrechtmatige ontslagen en niet voor nietige ontslagen.

Het Hof heeft om te beginnen eraan herinnerd dat het loutere feit dat een nationale maatregel binnen een gebied valt waarop de Unie over bevoegdheden beschikt, deze maatregel niet binnen de werkingssfeer van het Unierecht kan brengen en bijgevolg niet kan leiden tot de toepassing van het Handvest. Het Hof heeft voorts geoordeeld dat om te bepalen of een nationale maatregel het Unierecht ten uitvoer brengt in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest, onder meer moet worden nagegaan of de betrokken nationale regeling de uitvoering van een Unierechtelijke bepaling beoogt, wat de aard van deze regeling is en of zij niet andere doelstellingen nastreeft dan die waarop het Unierecht ziet, ook al zou die regeling dit recht indirect kunnen beïnvloeden, en of er een Unierechtelijke regeling bestaat die specifiek is voor deze materie of deze kan beïnvloeden (punten 36, 37).

6 Richtlijn 2008/94/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2008 betreffende de bescherming van de werknemers bij insolventie van de werkgever (PB L 283 van 28.10.2008, blz. 36).

In casu heeft het Hof met name onderzocht of de nationale regeling in kwestie een doelstelling nastreeft waarop de richtlijn in kwestie ziet. In dit verband heeft het Hof uiteengezet dat uit de kenmerken van de regeling die in het hoofdgeding aan de orde is, blijkt dat zij een ander doel beoogt dan richtlijn 2008/94/EG, die een minimumbescherming van werknemers bij insolvabiliteit van hun werkgever wil waarborgen. De betreffende regeling voorziet namelijk in het herstel door de Spaanse Staat van de schadelijke gevolgen van gerechtelijke procedures die langer dan 60 werkdagen duren. Bovendien heeft het Hof geoordeeld dat de enkele omstandigheid dat de regeling die in het hoofdgeding aan de orde is, binnen een gebied valt waarop de Unie krachtens artikel 153, lid 2, VWEU over bevoegdheden beschikt, niet kan leiden tot de toepasbaarheid van het Handvest. Gelet op een en ander is het Hof derhalve tot de slotsom gekomen dat de regeling in kwestie niet kan worden geacht het Unierecht ten uitvoer te brengen in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest en dat zij bijgevolg niet kan worden onderzocht in het licht van de waarborgen van het Handvest, met name van artikel 20 ervan (punten 38-41, 46, 48, 49 en dictum)[7].

2. Gegevens aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of er sprake is van een nationale maatregel „die het recht van de Unie ten uitvoer brengt"

2.1. Het Unierecht legt aan de lidstaten een of meerdere specifieke verplichtingen op, of de nationale situatie valt onder een specifieke Unierechtelijke regeling

Arrest van 6 maart 2014, Siragusa (C-206/13, EU:C:2014:126)

Verzoeker, die eigenaar was van een onroerend goed in een landschapsbeschermingsgebied, had werkzaamheden uitgevoerd die het volume van dit goed vergrootten, waarvoor geen voorafgaande vergunning was afgegeven. Aangezien deze categorie van werkzaamheden niet retroactief kon worden geregulariseerd, had de Soprintendenza Beni Culturali e Ambientali di Palermo (directie cultureel en landschappelijk erfgoed van Palermo, Italië) een bevel gegeven waarbij werd gelast het terrein in de oorspronkelijke toestand te herstellen, wat impliceerde dat alle onrechtmatig verrichte werkzaamheden ongedaan moesten worden gemaakt.

De verwijzende rechter, bij wie beroep tegen dit bevel was ingesteld, vroeg zich met name af of de nationale regeling in kwestie, voor zover zij, op grond van een vermoeden, voor een categorie van werkzaamheden volledig uitsluit dat wordt onderzocht of zij met de landschapsbescherming verenigbaar zijn door de afbraak daarvan te gelasten, geen ongerechtvaardigde en onevenredige schending van het door artikel 17 van het Handvest gewaarborgde recht op eigendom opleverde.

Het Hof heeft bij de beoordeling van zijn bevoegdheid om de prejudiciële vraag te beantwoorden, gepreciseerd dat het begrip „het recht van de Unie ten uitvoer brengen" in de zin van artikel 51 van het Handvest vereist dat de bedoelde materies onderling enigszins verdergaand samenhangen dan nabuurschap of indirecte onderlinge beïnvloeding van de ene op de andere materie. Het heeft daaraan toegevoegd dat om te bepalen of een nationale regeling het recht van de Unie ten uitvoer brengt in de zin van artikel 51 van het Handvest, onder meer moet worden nagegaan of zij de uitvoering van een Unierechtelijke bepaling beoogt, wat de aard van deze regeling is en of zij niet andere doelstellingen nastreeft dan die waarop het Unierecht ziet, ook wanneer die regeling dit recht indirect kan beïnvloeden, en of er een Unierechtelijke regeling bestaat die specifiek is voor deze materie of deze kan beïnvloeden (punten 24, 25).

7 Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2014, blz. 14.

In casu is het Hof op basis van meerdere van de aldus geformuleerde criteria tot de conclusie gekomen dat het niet bevoegd is. Het heeft namelijk vastgesteld dat de door de verwijzende rechter aangehaalde Unievoorschriften de lidstaten geen verplichting opleggen voor de situatie die in het hoofdgeding aan de orde is. Het Hof heeft bovendien vastgesteld dat de doelstellingen van de Unierechtelijke regelingen en die van de betrokken nationale regeling niet dezelfde zijn. Ten slotte heeft het Hof erop gewezen dat de bepalingen van de nationale regeling in kwestie geen normen van het Unierecht ten uitvoer brengen, en is het aldus tot de slotsom gekomen dat het niet bevoegd is de door de Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia (Italië) gestelde vraag te beantwoorden (punten 26-33 en dictum).

Arrest van 21 december 2011 (Grote kamer) N. S. e.a. (C-411/10, EU:C:2011:865)

Het hoofdgeding betrof meerdere inwoners van derde landen die een asielverzoek hadden ingediend in het Verenigd Koninkrijk of in Ierland, nadat zij door Griekenland waren gereisd. Zij verzetten zich tegen hun overdracht aan Griekenland, dat op grond van verordening (EG) nr. 343/2003[8] („Dublin II-verordening") normaal gesproken bevoegd was om hun asielverzoeken te beoordelen. Zij stelden immers dat een dergelijke overdracht in strijd was met hun grondrechten of dat de procedures en voorzieningen voor asielzoekers in Griekenland ongeschikt waren, zodat de lidstaat op het grondgebied waarvan zij zich op dat ogenblik bevonden gebruik diende te maken van zijn bevoegdheid krachtens artikel 3, lid 2, van de Dublin II-verordening om de verantwoordelijkheid voor de behandeling en beoordeling van hun asielverzoeken op zich te nemen.

In deze zaak rezen twee vragen over het toepassingsgebied van het Handvest.

Ten eerste diende het Hof zich uit te spreken over de vraag of een op basis van artikel 3, lid 2, van de Dublin II-verordening genomen beslissing van een lidstaat om een asielverzoek waarvoor hij volgens de criteria van hoofdstuk III van deze verordening niet verantwoordelijk is, al dan niet te behandelen, binnen de werkingssfeer van het Unierecht valt in de zin van artikel 6 VEU en/of artikel 51 van het Handvest. In dit verband heeft het Hof beklemtoond dat artikel 3, lid 2, van de Dublin II-verordening de lidstaten een beoordelingsbevoegdheid verleent die integrerend deel uitmaakt van het gemeenschappelijk Europees asielstelsel dat in het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie is neergelegd en door de Uniewetgever is uitgewerkt. Bij de uitoefening van die beoordelingsbevoegdheid dienen de andere bepalingen van die verordening te worden nageleefd. Voorts wordt de lidstaat die beslist om een asielverzoek zelf te behandelen, de verantwoordelijke lidstaat in de zin van de Dublin II-verordening en moet hij in voorkomend geval de overige bij het asielverzoek betrokken lidstaat of lidstaten op de hoogte brengen. Volgens het Hof brengt een lidstaat die de op grond van artikel 3, lid 2, van de Dublin II-verordening verleende beoordelingsbevoegdheid uitoefent, dan ook het Unierecht ten uitvoer in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest (punten 55, 65-69, dictum 1).

Ten tweede, voor zover bepaalde prejudiciële vragen waren gesteld in verband met verplichtingen van het Verenigd Koninkrijk inzake de bescherming die wordt verleend aan een persoon op wie de Dublin II-verordening van toepassing is, was de vraag aan de orde of de vragen in enig opzicht anders moesten worden beantwoord wanneer rekening werd gehouden met Protocol nr. 30 betreffende de toepassing van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie op de Republiek Polen en het Verenigd Koninkrijk. Het Hof heeft daarop ontkennend geantwoord. Om tot deze conclusie te komen, heeft het Hof beklemtoond dat dit protocol, blijkens artikel 1 ervan, niet afdoet aan de gelding van het Handvest voor het Verenigd Koninkrijk of Polen, hetgeen wordt bevestigd door de derde en de zesde overweging van de considerans van dit protocol. In die omstandigheden heeft het Hof geoordeeld dat artikel 1, lid 1, van Protocol nr. 30 artikel 51 van het Handvest expliciteert en er niet toe strekt de Republiek Polen en het

8 Verordening (EG) nr. 343/2003 van de Raad van 18 februari 2003 tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielverzoek dat door een onderdaan van een derde land bij een van de lidstaten wordt ingediend (PB L 50 van 25.2.2003, blz. 1).

Verenigd Koninkrijk vrij te stellen van de verplichting om de bepalingen van het Handvest na te leven en evenmin om een rechtbank van een van deze lidstaten te verhinderen toe te zien op de naleving van deze bepalingen (punten 116, 119, 120, 122, dictum 4)[9].

Arrest van 27 maart 2014, Torralbo Marcos (C-265/13, EU:C:2014:187)

In deze zaak verzocht verzoeker voor de verwijzende rechter om tenuitvoerlegging van de schikkingsovereenkomst die hij had gesloten met de verwerende vennootschap, die hem had ontslagen. In deze overeenkomst werd met name gepreciseerd dat de verwerende vennootschap met het oog op de schikking erkende dat het ontslag onrechtmatig was en dat zij zich ertoe verbond een vergoeding te betalen aan verzoeker. Deze verwerende vennootschap maakte het voorwerp uit van een saneringsplan.

Hoewel de verwijzende rechter de gedwongen tenuitvoerlegging van de schikkingsovereenkomst had gelast, was deze tenuitvoerlegging onmiddellijk geschorst omdat de verwerende vennootschap het voorwerp uitmaakte van een saneringsplan en er geen goederen in beslag waren genomen vóór dat plan. Bij een tweede beschikking had de verwijzende rechter verzoekers „recurso de reposición" (hoger beroep) tegen de eerste beschikking verworpen omdat de eerste beschikking van kracht bleef zolang het herstelplan niet was beëindigd. Verzoeker, die van plan was hoger beroep in te stellen, kwam voor de verwijzende rechter op tegen het aan hem gerichte verzoek om een bewijs over te leggen van betaling van de heffing die op grond van de Spaanse wetgeving moet worden voldaan teneinde hoger beroep te kunnen instellen. De verwijzende rechter vroeg aan het Hof of de Spaanse wetgeving in kwestie, die een werknemer in loondienst verplichtte om een heffing te betalen teneinde hoger beroep te kunnen instellen in het kader van een procedure van gedwongen tenuitvoerlegging met het oog op de gerechtelijke insolventverklaring van zijn werkgever, zodat deze werknemer overeenkomstig richtlijn 2008/94/EG[10] toegang krijgt tot het bevoegde waarborgfonds, verenigbaar was met artikel 47 van het Handvest.

Het Hof oordeelde om te beginnen dat een nationale regeling die voorziet in griffierechten in geval van hoger beroep in sociale zaken, die algemeen betrekking heeft op bepaalde heffingen op het gebied van de rechtsbedeling, niet tot doel heeft om bepalingen van het Unierecht ten uitvoer te brengen. Bovendien heeft het Hof gepreciseerd dat het Unierecht geen enkele bijzondere regeling ter zake of een regeling die van invloed kan zijn op een dergelijke nationale regeling bevat. Omdat de situatie in kwestie aldus niet binnen de werkingssfeer van het Unierecht viel, heeft het Hof geoordeeld dat het niet bevoegd was om het verzoek om een prejudiciële beslissing te beantwoorden (punten 28-30, 32, 43 en dictum).

Arrest van 1 december 2016, Daouidi (C-395/15, EU:C:2016:917)

In deze zaak betwistte verzoeker in het hoofdgeding zijn ontslag. Hoewel verzoeker als gevolg van een arbeidsongeval voor onbepaalde tijd tijdelijk arbeidsongeschikt was, werd hij namelijk ontslagen om dwingende redenen. Daarop stelde hij bij de Juzgado de lo Social n° 33 de Barcelona (rechter in arbeidszaken nr. 33 Barcelona, Spanje) beroep in, primair tot nietigverklaring van zijn ontslag.

Deze rechter heeft erop gewezen dat er voldoende feiten waren om aan te nemen dat de werkelijke reden van verzoekers ontslag de arbeidsongeschiktheid was die het gevolg was van het arbeidsongeval dat hij had gehad. De verwijzende rechter vroeg zich bijgevolg af of een dergelijk ontslag in strijd was met het Unierecht, doordat het een schending opleverde van het non-discriminatiebeginsel, het recht op bescherming tegen iedere vorm van kennelijk onredelijk ontslag, het recht op rechtvaardige en billijke

9 Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2011, blz. 62.

10 Richtlijn 2008/94/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2008 betreffende de bescherming van de werknemers bij insolventie van de werkgever (PB L 283 van 28.10.2008, blz. 36).

arbeidsomstandigheden, het recht op toegang tot socialezekerheidsvoorzieningen en het recht op bescherming van de gezondheid, die zijn neergelegd in respectievelijk artikel 21, lid 1, de artikelen 30 en 31, artikel 34, lid 1, en artikel 35 van het Handvest.

Het Hof heeft zijn vaste rechtspraak in herinnering gebracht volgens welke het niet bevoegd is, wanneer een juridische situatie niet binnen de werkingssfeer van het Unierecht valt, om daarover uitspraak te doen en dat de eventueel aangevoerde bepalingen van het Handvest op zich niet de grondslag kunnen vormen voor die bevoegdheid. Het Hof heeft in dit verband opgemerkt dat in dit stadium van het hoofdgeding niet is aangetoond dat de betrokken situatie binnen de werkingssfeer van een andere bepaling van het Unierecht valt dan de regels die in het Handvest zijn vervat. Wat in het bijzonder richtlijn 2000/78/EG[11] betreft, heeft het erop gewezen dat het feit dat een persoon als gevolg van een arbeidsongeval voor onbepaalde tijd tijdelijk arbeidsongeschikt is in de zin van het nationale recht, op zich niet betekent dat de beperking die deze persoon ondervindt, kan worden aangemerkt als „langdurig" in de zin van het begrip „handicap" in deze richtlijn. Het Hof heeft geoordeeld dat het in casu niet bevoegd was om de gestelde vraag te beantwoorden (punten 63, 64, 65, 68).

Arrest van 16 mei 2017 (Grote kamer), Berlioz Investment Fund (C-682/15, EU:C:2017:373)

Het hoofdgeding betrof een geschil tussen de vennootschap Berlioz Investment Fund en de directeur van de Luxemburgse dienst voor directe belastingen over een geldboete die laatstgenoemde aan Berlioz Investment Fund had opgelegd omdat zij had geweigerd te antwoorden op een verzoek om inlichtingen in het kader van een uitwisseling van inlichtingen met de Franse belastingdienst. Verzoekster had dit verzoek om informatie immers gedeeltelijk beantwoord, daar zij meende dat de andere gegevens waarom verzocht werd niet van belang waren in de zin van richtlijn 2011/16/EU[12], voor de beoordeling of de door haar Franse dochteronderneming verrichte dividenduitkeringen moesten worden onderworpen aan de bronheffing, waarop de controle van de Franse belastingdienst zich richtte. Als gevolg van dit gedeeltelijke antwoord, had de directeur van de dienst voor directe belastingen op grond van een Luxemburgse wet een administratieve boete opgelegd aan verzoekster.

Verzoekster stelde daarop beroep in bij de tribunal administratif (bestuursrechter, Luxemburg), met het verzoek na te gaan of het besluit waarbij zij werd aangemaand de gevraagde inlichtingen te verstrekken, gegrond was. De tribunal administratif had het primaire beroep tot herziening ten dele gegrond verklaard en de geldboete bijgevolg verlaagd, maar het beroep voor het overige verworpen en verklaard dat geen uitspraak behoefde te worden gedaan op het subsidiaire beroep tot nietigverklaring. Verzoekster stelde vervolgens hoger beroep in bij de Cour administrative (hoogste bestuursrechter, Luxemburg). Zij voerde daarbij aan dat de op de Luxemburgse wet gebaseerde weigering van de tribunal administratif om de gegrondheid te onderzoeken van het bevel dat op haar betrekking had, een inbreuk vormde op haar recht op een doeltreffende voorziening in rechte zoals gewaarborgd door artikel 6, lid 1, van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM).

De verwijzende rechter, die van oordeel was dat mogelijk rekening moest worden gehouden met artikel 47 van het Handvest, dat een afspiegeling is van het in artikel 6, lid 1, van het EVRM bedoelde recht, vroeg zich met name af of, voor de toepassing van het Handvest, een lidstaat moest worden geacht het Unierecht ten uitvoer te brengen in de zin van artikel 51 van het Handvest, wanneer hij in zijn wetgeving voorziet in een geldboete voor een burger die weigert inlichtingen te verstrekken in het kader van een uitwisseling tussen belastingautoriteiten op grond van met name richtlijn 2011/16/EU.

11 Richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep (PB L 303 van 2.12.2000, blz. 16).

12 Richtlijn 2011/16/EU van de Raad van 15 februari 2011 betreffende de administratieve samenwerking op het gebied van de belastingen en tot intrekking van richtlijn 77/799/EEG (PB L 64 van 11.3.2011, blz. 1).

Volgens het Hof moet worden nagegaan of een nationale maatregel die een dergelijke sanctie voorziet, kan worden beschouwd als het ten uitvoer brengen van het Unierecht. In dat verband heeft het Hof geoordeeld dat richtlijn 2011/16/EU de lidstaten bepaalde verplichtingen oplegt. Het heeft meer bepaald opgemerkt dat artikel 5 van die richtlijn erin voorziet dat de aangezochte autoriteit bepaalde inlichtingen verstrekt aan de verzoekende autoriteit. Bovendien heeft het Hof opgemerkt dat volgens artikel 18 van richtlijn 2011/16, met als opschrift „Verplichtingen", de aangezochte lidstaat de middelen aanwendt waarover hij beschikt om de gevraagde inlichtingen te verzamelen. Voorts moeten de lidstaten volgens het Hof ingevolge artikel 22, lid 1, onder c), van richtlijn 2011/16/EU alle maatregelen nemen die noodzakelijk zijn om de goede werking van de bij deze richtlijn ingestelde regelingen voor administratieve samenwerking te garanderen. Het Hof heeft dus geoordeeld dat, onder verwijzing naar de in het nationale recht bestaande regelingen voor de verzameling van gegevens, richtlijn 2011/16/EU de lidstaten verplicht om alle maatregelen te nemen die noodzakelijk zijn om de gevraagde inlichtingen te verkrijgen, om zo aan hun verplichtingen op het gebied van de uitwisseling van inlichtingen te voldoen. In dat verband heeft het Hof geoordeeld dat de omstandigheid dat richtlijn 2011/16/EU niet uitdrukkelijk voorziet in de toepassing van sanctiemaatregelen, niet in de weg staat aan het oordeel dat deze onderdeel zijn van de uitvoering van deze richtlijn en derhalve binnen de werkingssfeer van het Unierecht vallen. Het Hof is bijgevolg tot de conclusie gekomen dat artikel 51, lid 1, van het Handvest aldus moet worden uitgelegd dat een lidstaat het Unierecht in de zin van die bepaling ten uitvoer brengt, en het Handvest dus van toepassing is, wanneer deze lidstaat in zijn wetgeving voorziet in een geldboete voor een burger die weigert inlichtingen te verstrekken in het kader van een uitwisseling tussen belastingautoriteiten op grond van met name richtlijn 2011/16/EU (punten 32-42, dictum 1).

Arrest van 13 juni 2017 (Grote kamer), Florescu e.a. (C-258/14, EU:C:2017:448)

In deze zaak waren verzoekers in het hoofdgeding Roemeense magistraten die hun ambt combineerden met de functie van universitair docent. Na meer dan dertig dienstjaren als magistraat waren zij met pensioen gegaan, waarbij zij overeenkomstig de nationale wet die op dat moment van kracht was hun ouderdomspensioen konden cumuleren met de inkomsten uit hun werkzaamheid als universitair docent. In een context van economische crisis werd vervolgens evenwel een nieuwe wet vastgesteld, waarbij die cumulatie werd verboden. De Curte Constituțională (grondwettelijk hof, Roemenië) oordeelde dat die wet verenigbaar was met de grondwet. Verzoekers stelden daarop beroep in tegen de besluiten betreffende de opschorting van de betaling van hun ouderdomspensioen, waarbij zij aanvoerden dat die nieuwe wet in strijd was met het Unierecht, inzonderheid het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Handvest. In eerste aanleg werd dit beroep verworpen en vervolgens werd in tweede aanleg het hoger beroep verworpen, waarop verzoekers bij de verwijzende rechter beroep tot herziening instelden. In dit verband vroeg de verwijzende rechter aan het Hof onder meer of artikel 6 VEU en artikel 17 (recht op eigendom) van het Handvest zich verzetten tegen een dergelijke wettelijke regeling, op grond waarvan het netto-ouderdomspensioen niet mag worden gecumuleerd met inkomsten uit werkzaamheden bij openbare instellingen indien dat pensioen hoger is dan het nationale gemiddelde brutoloon op basis waarvan de staatsbegroting voor de sociale zekerheid is vastgesteld.

Het Hof heeft eerst, voordat het de vraag van de verwijzende rechter ten gronde beantwoordde, onderzocht of een dergelijke nationale wetgeving kon worden geacht het Unierecht ten uitvoer te brengen teneinde te bepalen of het Handvest van toepassing was op het hoofdgeding.

In dit verband heeft het Hof erop gewezen dat, zoals de verwijzende rechter heeft uiteengezet, de wet in kwestie is vastgesteld opdat Roemenië uitvoering kan geven aan de verbintenissen die het jegens de Unie is aangegaan betreffende een economisch programma, waardoor deze lidstaat in aanmerking kan komen voor een mechanisme van financiële ondersteuning van de betalingsbalansen, en die zijn

beschreven in een memorandum van overeenstemming[13]. Tot de in dit memorandum van overeenstemming vastgestelde voorwaarden behoren de verlaging van de salarismassa in de overheidssector en, teneinde op lange termijn de overheidsfinanciën te verbeteren, de hervorming van de belangrijkste parameters van het pensioenstelsel. Het Hof heeft dan ook vastgesteld dat het cumulatieverbod dat in het hoofdgeding aan de orde is, dat gelijktijdig de twee in het voorgaande punt vermelde doelstellingen nastreeft, ertoe strekt uitvoering te geven aan de verbintenissen die Roemenië is aangegaan in het memorandum van overeenstemming, dat deel uitmaakt van het Unierecht. Dat memorandum vindt namelijk zijn rechtsgrondslag in artikel 143 VWEU, dat de Unie de bevoegdheid verleent om wederzijdse bijstand toe te kennen aan een lidstaat waarvan de munteenheid niet de euro is en die te kampen heeft met moeilijkheden of ernstig dreigende moeilijkheden in de betalingsbalans (punten 31, 45, 47).

Het Hof heeft eraan toegevoegd dat het juist is dat dit memorandum van overeenstemming Roemenië ruimte laat om te bepalen met welke maatregelen aan bedoelde verbintenissen het best uitvoering kan worden gegeven. Wanneer een lidstaat maatregelen vaststelt in het kader van de beoordelingsbevoegdheid die een handeling van het Unierecht hem inruimt, moet hij echter worden geacht dat recht ten uitvoer te brengen in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest. Voorts zijn de in artikel 3, lid 5, van beschikking 2009/459/EG[14] vastgestelde doelstellingen alsook de doelstellingen die zijn vastgelegd in het memorandum van overeenstemming voldoende gedetailleerd en nauwkeurig opdat kan worden geconstateerd dat het uit de nationale wet in kwestie voortvloeiende cumulatieverbod ertoe strekt uitvoering te geven aan dat memorandum en aan die beschikking alsook, bijgevolg, aan het Unierecht in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest. Hieruit volgt dat het Handvest op het hoofdgeding toepasselijk is (punt 48).

Beschikking van 21 februari 2013, Ajdini (C-312/12, EU:C:2013:103)

Verzoeker, een Servisch onderdaan, verbleef in België met zijn echtgenote en zijn twee minderjarige kinderen, die eveneens de Servische nationaliteit hadden. Zij waren allen gemachtigd tot onbeperkt verblijf in België, waar zij waren ingeschreven in het vreemdelingenregister maar niet in het bevolkingsregister. Zij ontvingen sociale bijstand in dit land. Verzoeker had een verzoek om tegemoetkoming voor gehandicapten ingediend, dat werd afgewezen omdat hij – als Servisch onderdaan – niet voldeed aan de in de Belgische wet vastgestelde nationaliteitsvoorwaarden voor deze tegemoetkoming.

Verzoeker stelde beroep in bij de tribunal du travail de Huy (arbeidsrechtbank Hoei, België) dat ertoe strekte dit besluit te herzien, waarbij hij betoogde dat er sprake was van discriminatie. Deze rechter merkte om te beginnen op dat het Grondwettelijk Hof reeds de gelegenheid had gehad om te onderzoeken of de nationaliteitsvoorwaarden van voornoemde wet discriminatie opleverden, en had geoordeeld dat dit niet het geval was. Voorts merkte deze rechter op dat de bodemrechters aarzelden om die rechtspraak van het Grondwettelijk Hof te volgen. De verwijzende rechter heeft het Hof bijgevolg gevraagd of het Unierecht, in het bijzonder de artikelen 20 (gelijkheid voor de wet), 21 (non-discriminatie) en 26 (integratie van personen met een handicap) van het Handvest, aldus moesten worden uitgelegd dat een nationale regeling die het voordeel van tegemoetkoming aan personen met een handicap enkel op grond van nationaliteit weigert aan een inwoner van een derde land dat tot de Unie wil toetreden, die reeds twaalf jaar rechtmatig in een lidstaat verblijft en sterke en duurzame banden met die lidstaat heeft, verenigbaar is met het Unierecht en de genoemde bepalingen van het Handvest.

13 Memorandum van overeenstemming tussen de Europese Gemeenschap en Roemenië, gesloten te Boekarest en te Brussel op 23 juni 2009.
14 Beschikking 2009/459/EG van de Raad van 6 mei 2009 tot verlening van financiële middellangetermijnbijstand van de Gemeenschap aan Roemenië (PB L 150 van 13.6.2009, blz. 8).

Het Hof heeft erop gewezen dat de verwijzingsbeslissing geen concreet gegeven bevatte op basis waarvan kon worden vastgesteld dat de situatie van verzoeker in het hoofdgeding onder het Unierecht viel of dat de nationale regeling in kwestie ertoe strekte het Unierecht ten uitvoer te brengen. Volgens het Hof leek verzoeker – niettegenstaande de lengte van zijn verblijf in België – niet in aanmerking te komen voor de status van „langdurig ingezetene" in de zin van richtlijn 2003/109/EG[15], aangezien het bij deze richtlijn ingevoerde systeem duidelijk bepaalde dat een bijzondere procedure moest worden gevolgd om deze status te verkrijgen. Het Hof heeft voorts beklemtoond dat de verwijzende rechter had vastgesteld dat de Republiek Servië met de Unie geen enkele overeenkomst had gesloten betreffende de socialezekerheidsregeling die van toepassing kon zijn op een onderdaan die zich in de situatie van verzoeker bevond. Het Hof heeft aldus geoordeeld dat de socialezekerheidsregeling die van toepassing was op verzoeker in het hoofdgeding tijdens zijn verblijf in België werd beheerst door het nationale recht, dat de voorwaarden voor toekenning van de prestatie die in het hoofdgeding aan de orde was, moest vaststellen, en is bijgevolg tot de slotsom gekomen dat het onbevoegd was om het verzoek om een prejudiciële beslissing te beantwoorden (punten 22-30).

Beschikking van 7 november 2013, SC Schuster & Co Ecologic (C-371/13, EU:C:2013:748)

Verzoekster had in het kader van een administratief beroep bij de verwijzende rechter verzocht om nietigverklaring van een belastingaanslag en een besluit van de Direcție Generală a Finanțelor Publice a Județului Sibiu (directoraat-generaal overheidsfinanciën van Sibiu, Roemenië). Nadat dit beroep was ingesteld, werd bij civiel vonnis een insolventieprocedure geopend tegen verzoekster, dat de verwijzende rechter ertoe bracht het hoofdgeding te schorsen overeenkomstig het Roemeense wetboek van burgerlijke rechtsvordering. Dit civiel vonnis werd evenwel vernietigd door de Curte de Apel Alba Iulia (rechter in tweede aanleg Alba Iulia, Roemenië), en de zaak werd terugverwezen naar de verwijzende rechter.

De verwijzende rechter, die van oordeel was dat het recht op een eerlijk proces in de zin van artikel 47, lid 2, van het Handvest mogelijk was geschonden, aangezien de wettigheid van de betrokken belastingaanslag in casu werd onderzocht in het kader van twee afzonderlijke procedures, de ene voor een administratieve rechter – inzake fiscaliteit – en de andere voor een civiele rechter – in het kader van een insolventieprocedure – heeft het Hof een vraag gesteld over de verenigbaarheid van de beslissing van de Curte de Apel Alba Iulia met artikel 47, lid 2, van het Handvest en artikel 15 van verordening (EG) nr. 1346/2000[16].

Volgens het Hof was niet aangetoond dat het bevoegd was om dat verzoek om een prejudiciële beslissing te beantwoorden. Het Hof heeft namelijk beklemtoond, met betrekking tot artikel 15 van verordening nr. 1346/2000, waarnaar de verwijzende rechter verwijst, dat deze bepaling kennelijk niet relevant was voor de beslechting van het hoofdgeding, en dat bovendien uit niets in de verwijzingsbeslissing kon worden opgemaakt dat de aangehaalde bepalingen van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering beoogden dit artikel ten uitvoer te brengen. In dit verband heeft het Hof erop gewezen dat dat artikel een regel bevatte om het toepasselijke recht te bepalen in geval van een conflict tussen de wetgeving van verschillende lidstaten, terwijl op het onderhavige geding enkel het Roemeense recht – waarvan de toepasselijkheid niet werd betwist – van toepassing was (punten 16-20).

15 Richtlijn 2003/109/EG van de Raad van 25 november 2003 betreffende de status van langdurig ingezeten onderdanen van derde landen (PB L 16 van 23.1.2004, blz. 44).

16 Verordening (EG) nr. 1346/2000 van de Raad van 29 mei 2000 betreffende insolventieprocedures (PB L 160 van 30.6.2000, blz. 1).

Beschikking van 7 september 2017, Demarchi Gino (C-177/17 en C-178/17, EU:C:2017:656)

Het hoofdgeding betrof een geschil tussen schuldeisers die hadden deelgenomen aan twee verschillende faillissementsprocedures en het Ministero della Giustizia (ministerie van Justitie, Italië), over de betaling van bedragen die het Ministero della Giustizia verschuldigd was als billijke vergoeding wegens de duur van gerechtelijke procedures. Aangezien deze procedures van buitensporig lange duur waren, hadden die schuldeisers bij de Corte d'appello di Torino (rechter in tweede aanleg Turijn, Italië) krachtens een Italiaanse wet namelijk een beroep ingesteld tot vergoeding van de schade die zij hadden geleden. Deze rechterlijke instantie had hun vorderingen toegewezen. Daarop hadden verzoekers bij de verwijzende rechter beroep ingesteld teneinde de executie te verkrijgen van vonnissen ten laste van de overheid die in kracht van gewijsde waren gegaan. Verzoekers hadden de in de Italiaanse wet gestelde voorwaarden – die ingewikkelde administratieve formaliteiten omvatten – evenwel niet vervuld, waardoor de verwijzende rechter hun beroepen niet-ontvankelijk had moeten verklaren.

De verwijzende rechter, bij wie vragen rezen over de verenigbaarheid van de Italiaanse wetsbepaling inzake die voorwaarden met het in het Handvest neergelegde recht op een eerlijk proces, stelde aan het Hof de vraag of het in artikel 47, lid 2 (recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht), van het Handvest neergelegde beginsel, gelezen in samenhang met de artikelen 67, 81 en 82 VWEU, in de weg stond aan een nationale wettelijke regeling die vereist dat personen die schade hebben geleden wegens de buitensporig lange duur van een gerechtelijke procedure inzake een materie die binnen de werkingssfeer van de justitiële samenwerking valt, een reeks ingewikkelde bestuurlijke handelingen verrichten teneinde de betaling van de billijke vergoeding, waartoe de staat is veroordeeld, te verkrijgen, zonder dat zij in de tussentijd een rechtsvordering tot tenuitvoerlegging kunnen instellen en in een later stadium de vergoeding kunnen vorderen van de schade die zij wegens de late betaling van de vergoeding lijden.

Het Hof heeft herinnerd aan zijn rechtspraak inzake de niet-toepasselijkheid van de grondrechten van de Unie op een nationale regeling, aangezien de Unievoorschriften op het betrokken gebied de lidstaten geen verplichting oplegden met betrekking tot de situatie die in het hoofdgeding aan de orde was. Het Hof heeft in casu opgemerkt dat de bepalingen van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie waarnaar de verwijzende rechter verwijst (te weten de artikelen 81 en 82 VWEU), de lidstaten geen specifieke verplichtingen opleggen inzake de invordering van bedragen die de staat is verschuldigd als billijke vergoeding wegens de buitensporig lange duur van een gerechtelijke procedure, en dat het geldende Unierecht geen enkele specifieke regeling op dat vlak kent. Uit de verschillende onderzochte gegevens heeft het Hof afgeleid dat het niet bevoegd is om de door de verwijzende rechter gestelde vraag te beantwoorden (punten 21-25, 28, 29 en dictum).

2.2. Belemmering of beperking van een Unierecht of ontzegging van het effectieve genot ervan

Arrest van 30 april 2014, Pfleger (C-390/12, EU:C:2014:281)

Deze zaak betreft vier procedures, waarin telkens naar aanleiding van controles op verschillende plaatsen in Oostenrijk kansspelautomaten voorlopig in beslag waren genomen die werden geacht te hebben gediend om verboden kansspelen te organiseren. Deze automaten zouden immers geëxploiteerd zijn zonder de door de Oostenrijkse federale wet op de kansspelen (Glücksspielgesetz, BGBl. 620/1989) vereiste voorafgaande vergunning van de bestuurlijke autoriteiten.

De Unabhängige Verwaltungssenat des Landes Oberösterreich (Oostenrijk), bij wie deze procedures aanhangig waren, heeft aan het Hof een vraag gesteld over de verenigbaarheid van dat stelsel met het door artikel 56 VWEU gewaarborgde vrije dienstenverkeer en met de artikelen 15 tot en met 17, 47 en 50 van het Handvest. Hij was immers van oordeel dat de Oostenrijkse autoriteiten niet hadden aangetoond

dat criminaliteit en/of gokverslaving in de betrokken periode daadwerkelijk een substantieel probleem vormden, en evenmin dat het monopoliestelsel voor kansspelen er daadwerkelijk toe strekte criminaliteit te bestrijden en de speler te beschermen, en niet louter de inkomsten van de Staat beoogde te maximaliseren.

Verschillende nationale regeringen stelden tijdens de procedure voor het Hof dat het Handvest in casu niet van toepassing was, aangezien er geen harmonisatie was op het vlak van kansspelen en de nationale regelingen ter zake het Unierecht dus niet ten uitvoer brachten in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest.

In dit verband heeft het Hof geoordeeld dat wanneer een nationale regeling de uitoefening van een of meerdere door het Verdrag gewaarborgde fundamentele vrijheden blijkt te belemmeren en wanneer een lidstaat zich beroept op dwingende redenen van algemeen belang ter rechtvaardiging daarvan, die regeling slechts rechtvaardiging kan vinden in de in het Unierecht neergelegde uitzonderingen om die belemmering te rechtvaardigen voor zover dat in overeenstemming is met de grondrechten waarvan het Hof de eerbiediging verzekert. Het Hof oordeelt dat deze verplichting om de grondrechten in acht te nemen duidelijk binnen de werkingssfeer van het Unierecht en dus van het Handvest valt. Bijgevolg moet het gebruik door een lidstaat van de in het Unierecht neergelegde uitzonderingen om een belemmering van een door het Verdrag gewaarborgde fundamentele vrijheid te rechtvaardigen, worden geacht „het recht van de Unie ten uitvoer [te] brengen" in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest.

Het Handvest was in casu dus van toepassing. Het in Oostenrijk ingevoerde stelsel inzake kansspelen vormde namelijk een beperking van de in artikel 56 VWEU gewaarborgde vrijheid van dienstverlening. Om dit stelsel te rechtvaardigen, werden de doelstellingen van de bescherming van de speler en de bestrijding van de aan die spelen verbonden criminaliteit aangevoerd, die dwingende vereisten van algemeen belang vormen die in de rechtspraak van het Hof worden aanvaard als rechtvaardigingsgronden voor beperkingen van de fundamentele vrijheden in de kansspelsector. Het Hof heeft in casu geoordeeld dat de toetsing aan artikel 56 VWEU van de beperking die die nationale regeling inhield, ook gold voor de mogelijke beperkingen van de uitoefening van de rechten en vrijheden die zijn neergelegd in het Handvest, zodat een afzonderlijke toetsing uit dien hoofde niet nodig was (punten 35, 36, 39, 42, 60)[17].

Arresten van 13 september 2016 (Grote kamer), Rondón Marín (C-165/14, EU:C:2016:675) en CS (C-304/14, EU:C:2016:674)

Ten aanzien van twee derdelanders werd een besluit tot weigering van een verblijfsvergunning respectievelijk een uitzettingsbesluit vastgesteld, omdat zij een strafblad hadden. Zij werden hiervan in kennis gesteld door de autoriteiten van de lidstaat van ontvangst, tevens de lidstaat van nationaliteit van hun minderjarige kinderen – die Unieburgers waren – waarover zij het ouderlijke gezag hadden. Verzoeker in de eerste zaak (C-164/14, Rendón Marín) was vader van twee minderjarige kinderen, een zoon met de Spaanse nationaliteit en een dochter met de Poolse nationaliteit, waarover hij het exclusieve ouderlijke gezag had en die altijd in Spanje hadden gewoond. In de tweede zaak (C-304/14, CS) was de belanghebbende de moeder van een kind met de Britse nationaliteit, dat samen met haar in het Verenigd Koninkrijk verbleef en waarover zij het exclusieve ouderlijke gezag had.

De verwijzende rechters bij wie deze gedingen aanhangig waren [respectievelijk de Tribunal Supremo (hoogste rechterlijke instantie, Spanje) en de Upper Tribunal (rechter in tweede aanleg, Verenigd Koninkrijk)], hebben aan het Hof gevraagd of een eerdere strafrechtelijke veroordeling als zodanig een

17 Dit arrest is besproken in het Jaarverslag 2014, blz. 38.

weigering van een verblijfsvergunning of de uitzetting van een derdelander die het exclusieve ouderlijke gezag over een minderjarige Unieburger heeft, kan rechtvaardigen.

Het Hof heeft om te beginnen uiteengezet dat richtlijn 2004/38/EG betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf voor de burgers van de Unie en hun familieleden[18] enkel van toepassing is ten aanzien van burgers van de Unie of hun familieleden die zich begeven naar of die verblijven in een andere lidstaat dan die waarvan zij de nationaliteit bezitten. Met betrekking tot de twee situaties in kwestie, konden enkel de verzoeker in de eerste zaak en zijn Poolse dochter een verblijfsrecht krachtens die richtlijn verkrijgen. Hoewel de richtlijn enkel van toepassing was op de situatie van een van deze kinderen, konden de drie kinderen waarop die twee zaken betrekking hadden zich krachtens artikel 20 VWEU en louter omdat zij de status van Unieburger hadden, beroepen op de aan die status verbonden rechten (waaronder met name het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten).

Vervolgens heeft het Hof eraan herinnerd dat er zeer bijzondere situaties bestaan waarin, ondanks het feit dat het secundaire recht inzake het verblijfsrecht van derdelanders niet van toepassing is en de betrokken Unieburger zijn recht van vrij verkeer niet heeft uitgeoefend, niettemin een verblijfsrecht moet worden toegekend aan een derdelander die familielid is van die burger, omdat anders aan het Unieburgerschap de nuttige werking zou worden ontnomen, indien als gevolg van de weigering om een dergelijk recht te verlenen deze burger feitelijk genoopt is het grondgebied van de Unie in zijn geheel te verlaten en hem zo het effectieve genot van de essentie van de aan die status ontleende rechten wordt ontzegd. Volgens het Hof worden de aldus bedoelde situaties immers gekenmerkt door het feit dat zij, hoewel zij zijn geregeld in voorschriften die a priori tot de bevoegdheid van de lidstaten behoren, te weten voorschriften inzake het inreis- en verblijfsrecht van derdelanders buiten de werkingssfeer van de bepalingen van afgeleid recht, een onlosmakelijke band hebben met de vrijheid van verkeer en van verblijf van de Unieburger, die zich, opdat aan die vrijheid geen afbreuk wordt gedaan, ertegen verzet dat dit inreis- en verblijfsrecht aan die derdelanders wordt geweigerd in de lidstaat waar die burger verblijft. Het Hof heeft daaruit dus afgeleid dat de drie kinderen waarop deze twee zaken betrekking hebben als Unieburgers het recht hebben om vrij op het grondgebied van de Unie te reizen en te verblijven en dat elke beperking van dit recht binnen de werkingssfeer van het Unierecht valt. De twee situaties in kwestie kunnen volgens het Hof mogelijkerwijs – indien de ouders die staatsburger van een derde land zijn het grondgebied van de Unie moeten verlaten – het vertrek van de kinderen met zich meebrengen, waardoor deze drie kinderen het effectieve genot van de belangrijkste aan de status van burger van de Unie ontleende rechten zou kunnen worden ontnomen. Die twee situaties vallen bijgevolg binnen de werkingssfeer van het Unierecht.

Ten slotte heeft het Hof in die twee arresten geoordeeld dat artikel 20 VWEU niet afdoet aan de mogelijkheid voor de lidstaten om zich te beroepen op een uitzondering in verband met, met name, de handhaving van de openbare orde of de bescherming van de openbare veiligheid. Het heeft echter eveneens erop gewezen dat voor zover de twee situaties in kwestie onder het Unierecht vallen, de verwijzende rechters bij de beoordeling van die situaties rekening moeten houden met het recht op eerbiediging van het privéleven en van het familie- en gezinsleven, zoals geformuleerd in artikel 7 van het Handvest, waarbij dit artikel moet worden gelezen in samenhang met de verplichting om het belang van het kind, dat in artikel 24, lid 2, van het Handvest is erkend, in aanmerking te nemen (arrest C-165/14, Rendón Marín, punten 74-81, 85) (arrest C-304/14, CS, punten 29-33, 36, 48).

18 Richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, tot wijziging van verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van de richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG (PB L 158 van 30.4.2004, blz. 77).

Arrest van 21 december 2016, AGET Iraklis (C-201/15, EU:C:2016:972)

Verzoekende vennootschap, een Griekse vennootschap waarvan een Franse multinational hoofdaandeelhouder is, betwistte het besluit van de Griekse minister van Arbeid om haar plan voor collectief ontslag niet goed te keuren. Krachtens het Griekse recht kan de prefect of de minister van Arbeid, wanneer er geen akkoord bestaat tussen de partijen over een plan van collectief ontslag, na afweging van drie criteria (de omstandigheden op de markt, de situatie van de onderneming en het belang van de nationale economie) goedkeuring weigeren voor alle of een deel van de voorgenomen ontslagen.

De Symvoulio tis Epikrateias (hoogste bestuursrechter, Griekenland) heeft vragen gesteld aan het Hof over de verenigbaarheid van een dergelijke voorafgaande administratieve goedkeuring met de richtlijn inzake collectief ontslag[19], en met de door de Verdragen gewaarborgde vrijheid van vestiging (een vrijheid die de Franse multinational uitoefent via een meerderheidsbelang dat hij in casu houdt in de Griekse verzoekende vennootschap). De verwijzende rechter heeft het Hof meer in het bijzonder vragen gesteld over de verenigbaarheid van deze Griekse regeling met het Unierecht, gelet op het feit dat in Griekenland sprake is van een acute economische crisis en de werkloosheid bijzonder hoog is.

Volgens het Hof kunnen de door het Handvest gewaarborgde grondrechten toepassing vinden wanneer een nationale regeling de uitoefening van een door het Verdrag gewaarborgde fundamentele vrijheid kan belemmeren en de betrokken lidstaat zich beroept op dwingende redenen van algemeen belang om een dergelijke belemmering te rechtvaardigen. Het Hof heeft eveneens gepreciseerd dat in dat geval de betrokken nationale regeling slechts in aanmerking kan komen voor de uitzonderingen waarin aldus is voorzien wanneer zij in overeenstemming is met de grondrechten waarvan het Hof de eerbiediging verzekert. Het heeft hieraan toegevoegd dat deze verplichting om de grondrechten in acht te nemen binnen de werkingssfeer van het Unierecht en dus van het Handvest valt. Volgens het Hof moet het gebruik door een lidstaat van de in het Unierecht neergelegde uitzonderingen om een belemmering van een door het Verdrag gewaarborgde fundamentele vrijheid te rechtvaardigen, derhalve worden geacht „het recht van de Unie ten uitvoer [te] brengen" in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest.

In casu was het Handvest van toepassing, aangezien werd geoordeeld dat de Griekse regeling de vrijheid van vestiging beperkt. Om deze regeling te rechtvaardigen, werd met name een beroep gedaan op doelstellingen die verband houden met de bescherming van werknemers en de werkloosheidsbestrijding. Deze doelstellingen worden in de rechtspraak erkend als dwingende redenen van algemeen belang die beperkingen van de in het Verdrag verankerde fundamentele vrijheden rechtvaardigen, voor zover deze beperkingen in overeenstemming zijn met artikel 16 van het Handvest (vrijheid van ondernemerschap), geschikt zijn om de doelstellingen in kwestie te verwezenlijken en niet verder gaan dan voor het bereiken van die doelstellingen noodzakelijk is (punten 61-65, 71-75).

19 Richtlijn 98/59/EG van de Raad van 20 juli 1998 betreffende de aanpassing van de wetgevingen van de lidstaten inzake collectief ontslag (PB L 225 van 12.8.1998, blz. 16).

III. Zaken waarin de verwijzende rechter niet heeft aangetoond dat sprake is van een band met het Unierecht

Arrest van 8 mei 2014, Pelckmans Turnhout (C-483/12, EU:C:2014:304)

In het kader van het hoofdgeding had een Belgische tuinonderneming verzocht een einde te stellen aan de praktijk van meerdere concurrerende ondernemingen om hun winkels zeven dagen op zeven te openen, terwijl de Belgische wetgeving een verplichte wekelijkse sluitingsdag voorschreef. De concurrerende ondernemingen meenden evenwel dat de betrokken regeling in strijd was met het Unierecht.

De rechtbank van koophandel Antwerpen (België), waarbij het geding aanhangig was, heeft ten eerste prejudiciële vragen gesteld aan het Hof (zie, voor het antwoord daarop, beschikking Pelckmans Turnhout, C-559/11, EU:C:2012:615) en ten tweede een vraag inzake grondwettelijkheid gesteld aan het Belgische Grondwettelijk Hof. Het Grondwettelijk Hof heeft op zijn beurt beslist het Hof te raadplegen. Deze rechterlijke instantie vroeg zich namelijk af of de litigieuze regeling, voor zover zij uitzonderingen bevatte en niet op elke handelaar van toepassing was, verenigbaar was met het gelijkheidsbeginsel en het non-discriminatiebeginsel, die met name in de artikelen 20 en 21 van het Handvest zijn neergelegd. Het Grondwettelijk Hof verzocht het Hof bijgevolg om een uitlegging te geven aan deze artikelen, gelezen tegen de achtergrond van de artikelen 15 (vrijheid van beroep en recht om te werken) en 16 (vrijheid van ondernemerschap) van het Handvest, de artikelen 34 tot en met 36 VWEU (betreffende het vrije verkeer van goederen), en de artikelen 56 en 57 VWEU (betreffende het vrij verrichten van diensten).

Het Hof heeft op zijn beurt geoordeeld dat in casu niet was aangetoond dat het bevoegd was de aangehaalde bepalingen van het Handvest uit te leggen. Om tot deze conclusie te komen, heeft het Hof er eerst aan herinnerd dat volgens artikel 94, onder c), van zijn Reglement voor de procesvoering een verzoek om een prejudiciële beslissing de uiteenzetting moet bevatten van de redenen die de verwijzende rechter ertoe hebben gebracht om zich over de uitlegging of de geldigheid van bepalingen van het recht van de Unie vragen te stellen, alsook het verband tussen die bepalingen en de nationale wettelijke regeling in kwestie. Deze uiteenzetting moet namelijk, evenals het bij artikel 94, onder a), van dat reglement vereiste summiere overzicht van de relevante feiten, het Hof in staat stellen na te gaan niet alleen of het verzoek om een prejudiciële beslissing ontvankelijk is, maar ook of het bevoegd is om de gestelde vraag te beantwoorden. Het Hof heeft in casu opgemerkt dat de verwijzingsbeslissing geen enkel concreet element bevat waaruit bleek dat de in het hoofdgeding aan de orde zijnde juridische situatie binnen het toepassingsgebied van het Unierecht viel, hetgeen een noodzakelijke voorwaarde is opdat een lidstaat om uitlegging van het Handvest kan verzoeken. Volgens het Hof werd in de verwijzingsbeslissing immers niet aangetoond dat de procedure aanknopingspunten had met een van de situaties die zijn beoogd door de Verdragsbepalingen waaraan de verwijzende rechter eveneens refereerde (punten 16, 20, 22, 23, 26, 27 en dictum).

Arrest van 2 juli 2015, Gullotta en Farmacia di Gullotta Davide & C. (C-497/12, EU:C:2015:436)

Deze zaak betrof een Italiaanse apotheker die in een van zijn parafarmaceutische verkooppunten geneesmiddelen wenste te verkopen die enkel op recept verkrijgbaar zijn en niet worden vergoed door de gezondheidsdiensten. De vereiste toestemming werd hem evenwel geweigerd aangezien dergelijke geneesmiddelen volgens de Italiaanse wetgeving enkel in apotheken mochten worden verkocht. De apotheker voerde aan dat deze wetgeving in strijd was met het Unierecht, en stelde een vordering in bij de Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia (regionale bestuursrechtbank van Sicilië, Italië). Die rechterlijke instantie heeft vervolgens aan het Hof verschillende prejudiciële vragen gesteld, waarvan een de uitlegging van artikel 15 (vrijheid van beroep en recht om te werken) van het Handvest betrof.

Nadat het Hof artikel 94, onder c), van zijn Reglement voor de procesvoering had aangehaald, oordeelde het dat de verwijzingsbeslissing niet beantwoordde aan de vereisten van dat artikel. Met de verwijzingsbeslissing konden de redenen waarom de verwijzende rechter twijfelde aan de verenigbaarheid van de betrokken wetgeving met artikel 15 van het Handvest immers niet worden begrepen. Die beslissing bevatte ook geen aanwijzingen die het Hof in staat stelden de verwijzende rechter de uitleggingsgegevens met betrekking tot het Unierecht te verschaffen waarmee hij het juridische probleem waarvoor hij was aangezocht, zou kunnen oplossen. Bijgevolg is het Hof tot de slotsom gekomen dat de gestelde prejudiciële vraag niet-ontvankelijk was, aangezien het niet over de noodzakelijke gegevens beschikte om er een nuttig antwoord te geven (punten 17-21 en dictum).

Beschikking van 11 december 2014, Stylinart (C-282/14, EU:C:2014:2486)

In deze zaak werd een in Polen gevestigde handelsvennootschap met als activiteit het vervoeren en leveren van meubels in Duitsland, onteigend van een deel van haar gebouw teneinde een weg aan te leggen. Deze onteigening had tot gevolg dat deze vennootschap ertoe gehouden was bepaalde maatregelen aan te wenden die leidden tot een aanzienlijke stijging van haar uitbatingskosten. Naar Pools recht kon de vergoeding die verschuldigd was uit hoofde van de opgelegde onteigening evenwel enkel overeenkomen met de waarde van het onteigende goed. Er bestond geen rechtsgrondslag op basis waarvan in deze vergoeding een som kon worden opgenomen die overeenkwam met de geleden schade, te weten de daadwerkelijke schade en de winstderving. Deze vennootschap, die meende dat het bedrag van haar schadevergoeding onvoldoende was, had de zaak voorgelegd aan de Sąd Rejonowy w Rzeszowie (rechter in eerste aanleg Rzeszów, Polen), die vervolgens vragen heeft gesteld aan het Hof teneinde te bepalen of de betrokken regeling verenigbaar was met de artikelen 16 (vrijheid van ondernemerschap) en 17 (recht op eigendom) van het Handvest. De verwijzende rechter vroeg zich dus, onder verwijzing naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, af of de bepalingen van het Handvest het rechtsvacuüm dat hij in het Poolse recht had vastgesteld, konden opvullen.

Het Hof heeft geoordeeld dat zijn bevoegdheid om dit verzoek te beantwoorden niet aangetoond was, aangezien dit verzoek niet minstens beknopt het verband aangaf dat de verwijzende rechter zag tussen het Unierecht en de nationale wetgeving. Nadat het Hof had herinnerd aan de inhoud van artikel 94, onder c), van zijn Reglement voor de procesvoering, heeft het opgemerkt dat de verwijzende rechter zich ertoe beperkte bepalingen van het Handvest aan te halen, zonder dat hij andere Unierechtelijke bepalingen aanvoerde en zelfs zonder dat hij aangaf welke concrete elementen hem ertoe hadden gebracht zich vragen te stellen over de uitlegging of de toepassing van een andere regel van het Unierecht dan die welke in het Handvest zijn opgenomen (punten 19-22 en dictum).

Beschikking van 25 februari 2016, Aiudapds (C-520/15, EU:C:2016:124)

De Agenzia Italiana del Farmaco (Italiaans geneesmiddelenbureau; hierna: „AIFA") had een besluit genomen waarbij het gebruik van een geneesmiddel tegen kanker uitsluitend werd voorbehouden aan publieke- en privéziekenhuizen, terwijl de erkende centra voor dagchirurgie bijgevolg werden uitgesloten. Vervolgens stelde de Associazione Italiana delle Unità Dedicate Autonome Private di Day Surgery e dei Centri di Chirurgia Ambulatoriale (hierna: „Aiudapds") bij de verwijzende rechter tegen dit besluit buitengewoon beroep in bij de president van de Italiaanse Republiek. Zij klaagde over ernstig concurrentieverstorend gedrag door bepaalde farmaceutische bedrijven en over aanzienlijke tekortkomingen van AIFA. Een van die farmaceutische ondernemingen tekende vervolgens verzet aan tegen die procedure en verzocht dat het beroep van Aiudapds zou worden onderzocht door een regionale bestuursrechtbank.

De verwijzende rechter vroeg zich af of artikel 47, tweede alinea (recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht), en artikel 54 (verbod van misbruik van recht) van het Handvest zich verzetten tegen een dergelijke regeling, op grond waarvan een van de partijen – nadat een buitengewoon beroep is ingesteld bij de president van de Republiek – zonder instemming of medewerking van de andere partijen in het geding de uithandengeving van de zaak aan een regionale bestuursrechtbank kan verkrijgen, voor zover die uithandengeving de zwakste partijen in het geding aanzienlijk en ongerechtvaardigd benadeelt.

Het Hof heeft in casu opgemerkt dat de verwijzingsbeslissing geen enkel gegeven bevatte op grond waarvan kon worden geoordeeld dat het hoofdgeding betrekking had op de uitlegging of de toepassing van een andere bepaling van het Unierecht dan de regels die in het Handvest zijn vervat. Het heeft bijgevolg geoordeeld dat het onbevoegd was om de door de verwijzende rechter gestelde prejudiciële vraag te beantwoorden (punten 21, 23).